

Trond Trosterud ved 60

Lene Antonsen, Sjur Nørstebø Moshagen og Øystein A. Vangsnes

Trond Trosterud fyller 60 år 30. august 2022. Han er professor i samisk språkteknologi og leiar av forskingsgruppa Giellatekno ved Institutt for språk og kultur, UiT Noregs arktiske universitet. Vegen fram dit har ikkje gått i bein linje, og samisk språkteknologi er på ingen måte det einaste Trond har interessert seg for eller gitt viktige og vektige bidrag til i dei drygt 30 åra han har vore ein aktiv språkforskar. Vi har å gjera med ein breitt orientert og djupt engasjert akademikar med eit stort og mangslunge nettverk både nasjonalt og internasjonalt, noko som tydeleg kjem til uttrykk når ein ser på den tematiske spennvidda i bidraga til dette festskriftet. Også den språklege spennvidda i skriftet er vid. Langt frå alle språk som Trond har kunnskap om og aktive ferdigheiter i, er representerte, men her har vi artiklar på engelsk, bokmål, nynorsk, dansk, finsk, nordsamisk og enaresamisk, og språka som vert undersøkte er langt, langt fleire.

I denne innleiinga vil vi rota litt i fortida til jubilaranten – med vekt på det faglege – og også innimellom fortelja litt om når og korleis vi redaktørane vart kjende med han.

Trond Trosterud vart fødd 30. august 1962. Sjølv om han budde dei første leveåra i Oslo og Hammerfest, er det barne- og ungdomsåra på Hundhammeren i Malvik utanfor Trondheim som har sett sitt stempel på talemålet hans: Trond er umiskjenneleg trønder i målet.

Musikk spelte ei viktig rolle i oppveksten til Trond. Han var med i Nidarosdomens guttekor, og Sjur sitt første minne av Trond var ein av dei eldste gutane lengst bak i guttekoret, med stort, krøllete hår, og han vart av mange rett og slett kalla for «han med håret».

Tida på vidaregåande vart formgjevande for resten av livet hans. Då vart han kommunist, og han såg at alkohol for mange ungdommar var ein negativ faktor, så han slutta difor med alkohol då han var 18 år gamal. Han vart også ihuga målmann. Alt dette har han halde på sidan, og livslange venskapsband vart knytte i den tida. Samtidig vart det ideologiske grunnlaget for alt målarbeid, både fagleg og meir privat, lagt i form av interessa for dei svake og utsette og for retten til eige språk. Kampen mot språkleg urett har gått som ein raud tråd gjennom livet hans, og alt starta den gongen.

Men først førte gitarspeling og song han til musikkfolkehøgskolen Toneheim utanfor Hamar og eitt år med musikkstudium i Tromsø. Matematikk og historie studerte Trond også i unge år, men det var språkvitskapen som etter kvart fanga han. Med nordiskfaget i sekken dro han i januar til Åbo for å undervisa eit norskkurs i nokre veker før han skulle avtena verneplikta på Værnes flystasjon, og norskkurset ga meir enn faglege resultat. Ein av studentane var finskspråklege Kirsti frå Kärkölä utanfor Lahtis, og allereie same sommar fekk ho seg sommarjobb i Trondheim så ho kunne vera nær menig Trosterud. I august 1987 flytta dei saman i Oslo og sommaren deretter gifta dei seg. I 1993 vart sonen Sindre fødd og året etter dottera Aino. Finsk vart heimespråket i familien som etter kvart fekk Tromsø som heimebase, og Trond og Kirsti gjekk føre med å krevja finskopplæring for borna sine så dei fekk utvikla både norsk og finsk på ein god måte. I dag er begge borna busette i Finland.

Flytten til Oslo i 1987 representerte starten på den allmennlingvistiske løpebana til Trond. Ved Universitetet i Oslo tok han grunnfag og mellomfag, og i starten var det generativ syntaks og norske dialektar som stod i fokus. Den første artikkelen til Trond frå 1989, om hallingmålet som eit mogleg moteksempel til den såkalla nullsubjektsparameteren (Null Subject Parameter), fekk mykje merksemd i feltet og vart hyppig sitert. Så oppstod ei interesse for bindingsteori og refleksivar i skandinaviske språk og dialektar – med mellom anna ein sampublikasjon med Sjur frå 1990 – og samtidig hadde også kunnskapane

© 2022 Lene Antonsen, Sjur Nørstebø Moshagen og Øystein A. Vangsnes. *Nordlyd* 46.1: 1–7, *Morfologi, målstrev og maskinar: Trond Trosterud {fyller | täyttää | deavdá | turns} 60!*, redigert av Lene Antonsen, Sjur Nørstebø Moshagen og Øystein A. Vangsnes. Publisert ved UiT Noregs arktiske universitet.
<http://septentrio.uit.no/index.php/nordlyd> <https://doi.org/10.7557/12.6663>

This work is licensed under a [Creative Commons “Attribution-NonCommercial 4.0 International”](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license.

i og om finsk auka. Det førte Trond inn i eit hovudfagsprosjekt i lingvistikk om bindingsrelasjonar i to finmarkfinske dialektar som han gjennomførte ved Universitetet i Trondheim. Og medan det universitetet no er gått opp i den høgare eininga NTNU, ville Trond mykje truleg i dag ha omtalt dei to dialektane frå høvesvis Pyssyjoki (Børselv) og Paatsjoki (Pasvik) som *kvenske* og ikkje finske.

Med den hovudfagsoppåva tok Trond steget over i fennistikken, og etter kvart vart fennistikk til uralistikk. Etter eit par år som norsklektorvikar ved Helsingfors universitet på starten av 1990-talet, fekk Trond ei stipendiatstilling ved Universitetet i Tromsø for å forska på syntaksen i uralske språk. Han hadde vorte del av ei lita gruppe med generative lingvistar frå ulike stader som interesserte seg for finsk syntaks, og ut av samarbeidet deira kom den viktige artikkelen *The structure of INFL and the finite clause in Finnish* frå 1993 med Trond som førsteforfattar (sjå publikasjonslista) saman med mellom andre Anders Holmberg. Det var på denne tida Øystein vart kjend med Trond. Det første møtet var ein kort prat på pauserommet til Institutt for fonetikk og lingvistikk i Bergen – Trond var på veg til eller frå eit forskarkurs på Vatnahalsen – men sommaren 1992 tok Trond imot unge Vangsnes i Helsingfors og viste han rundt: Øystein hadde vore på sitt andre sommarkurs i finsk, og skulle i heile 1993 vera gjestestudent ved Helsingfors universitet. Trond var ein god og raus ven å ha i den finske hovudstaden. Han lét Øystein få låna kontorplassen sin hjå uralistane i den ærverdige hovudbygninga til universitetet, inviterte på tur til svigerfamilien i Kärkölä, diskuterte fag og anna i timesvis, og eit særleg kjærte minne er ein lang skitur på Vanda å (Vantaanjoki) frå Forsby (Koskela) og langt innover i Vanda (Vantaa). På den turen viste Trond sin sans for sosiolingvistisk utforskning. Då dei to kakaotørste ville spørja nokon etter ein kafé, sa Trond: «No er vi jo på landsbygda og her er den opphavlege lokalbefolkninga svenskspråkleg, så lat oss sjå om det funkar å spørja på svensk.» Dei så gjorde, og svaret frå den første skiløparen dei møtte, kom på klingande finlandssvensk.

1990-åra kan likevel seiast å vera prega av ei slags akademisk rotløyse for Trond. Midt i tiåret tok han eit par års permisjon for å jobba som urfolkskonsulent ved Barentssekretariatet i Kirkenes. Interessa for uralske språk og fleire turar til Russland for å studera dei hadde gitt han erfaringar og kompetanse som kom vel til nytte der. Men ein stad på vegen hadde Trond mist trua på den generative lingvistikken, og tilbake som stipendiat ved UiT var syntaksforskning vorte til morfologiforskning. Han har sjølv skrive om det estetiske i morfologien, og at noko av det vakraste han veit, er mønstra i finsk grammatikk.

Stipendperioden gjekk ut, og etter eit kort engasjement på det som den gongen var Finsk institutt, baud det seg nye moglegheiter i språkteknologifirmaet LingSoft. Der var Sjur allereie tilsett, og jobben til Trond var å testa grammatikk kontrollen deira for norsk bokmål. Utviklingsarbeidet skjedde i nært samarbeid mellom LingSoft og Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo. Trond hadde allereie vore med i det fellesnordiske *Samisk datautval* som i 1997 laga tastaturlayout for nord-, enare- og skoltksamisk, og i perioden 1997–2000 var han Noregs representant i ISO/IEC JTC1 WG2, WG3 Character set standardization.

I møtet med språkteknologi såg Trond eit stort potensial for samisk og andre små språk, og med ei kjensle av å falla mellom ulike faglege stolar (nordistikken og fennistikken), bestemte han seg for å gå heilhjerta inn for å jobba for samisk språkteknologi. Den første større løyvinga frå Noregs forskingsråd bar det noko smålåtne namnet «Prosjekt for utarbeiding av samisk språkteknologi» og gjekk føre seg i perioden 2001–2004. I prosjektskildringa stod det at:

«[Prosjektet] har som hovudmål å utarbeide eit automatisk morfologisk analyseprogram og ein morfologisk disambiguerar for nordsamisk. I tillegg vil prosjektet lage baklengsordbøker, ordformlister, ordformfrekvenslister og maskinlesbare tekstkorpora, som skal publiserast over elektronisk. Innafor ramma av prosjektet vil det og bli utarbeidd eit morfologisk analyseprogram for delar av det sørsamiske leksikonet. Desse analyseprogramma vil bli gjort tilgjengeleg for forskarar og andre brukarar over internett.»

Dette var starten på det vi kan kalla Giellatekno-eventyret.

Det var på denne tida Lene møtte Trond for første gong (jamvel om også ho hadde budd to år på Hundhammeren i unge år og dei hadde felles kjende). Ho var på UiT for å følgja undervisning i samisk hovudfagskurs. Dei byrja å drikka kaffi saman i kantina, og etter kvart vart Trond rettleiar for hovudfagsoppgåva til Lene i samisk språkvitenskap. Via henne kom Trond i kontakt med Samisk språksenter i Manndalen, og dit drog han på språkbad ein sommar for å læra seg munnleg nordsamisk. Medan han var på ferie i Helsingfors, lånte han igjen bort kontorplassen sin, denne gongen til Lene som

fikk det første kjennskapet sitt med språkteknologi då ho i ein sommarjobb la stadnamn frå Statens kartverk si liste inn i analysatoren (ved hjelp av gule postit-lappar med emacs-kommandoar).

Trond arbeidde åleine med samisk språkteknologi fram til 2004 då Divvun-gruppa vart oppretta. I åra etter kom det nokre prosjektstillingar, og Marit Julien og Linda Wiechetek var tidleg med i arbeidet, medan Lene hausten 2006 kom tilbake til UiT for å delta i bygginga av ein syntaktisk analysator for nord- og lulesamisk. I fleire år frå 2002 heldt Trond god kontakt med Tekstlaboratoriet ved UiO, i tillegg til fleire andre liknande miljø i Norden, via PaNoLa-nettverket, *Parsing Nordic Languages*.

Arbeidet med språkteknologi tok det meste av tida og merksemda til Trond i denne tida, men saman med Patrik Bye og Øystein rakk han også å skriva morfologikapittelet i innføringsboka *Språk og språkvitskap* (Samlaget, 2003), og i 2004 gjorde han ferdig dr.art.-avhandlinga si om morfologi i uralske språk: *Homonymy in the Uralic two-argument agreement paradigms*. Begge prøveforelesingane hans er òg gitt ut som vitskaplege artiklar.

Trond i Edmonton, på workshop i regi av ALTLab (Alberta Language Technology Laboratory) ved University of Alberta. Foto: Sjur Nørstebø Moshagen 2015

Frå 2008 vart det oppretta til saman tre faste stillingar i forskingsgruppa Giellatekno. I tillegg til Trond, vart Ciprian-Virgil Gerstenberger og Lene kollegaene hans i faste stillingar, og Linda byrja i stipendiatstilling same år. Trond var rettleiar i alle tre sine doktorgradprosjekt, og Linda og Lene disputerte våren 2018. Trond har også rettleia Robert Reynolds som disputerte i 2016 og Uliana Petrunina i 2018, som begge skreiv om språkteknologi for russisk i avhandlingane sine.

Trond har også undervist mykje, spesielt på masterkurs. Han har rettleidd mange masterstudentar som har skriva oppgåver om og på nordsamisk og sørsamisk, og han har også rettleidd studentar i andre fag, seinast ein lektorstudent på nordisk våren 2022 saman med Øystein.

I arbeidet med språkteknologi var sør-, lule- og nordsamisk i fokus i mange år, men sidan 2014, då Marja-Liisa Olthuis byrja i postdok-stilling ved Giellatekno, har han vore sentral i å bygga opp ein morfologisk analysator for enaresamisk. Dette følgde han opp ved å nytta analysatoren som grunnlag for ordretteprogram, grammatikkretteprogram og maskinomsetjing frå nordsamisk til enaresamisk. Trond har

også vore professor II ved Umeå universitet, og han underviser og rettleier kollegaer og studentar ved Uleåborgs universitet nærmast kvar veke. Sommaren og hausten 2021 var han sentral i bygginga av ein kildinsamisk analysator med grunnlag i Elisabeth Schellers ordboksmateriale og dokumentasjon av grammatikken.

Engasjementet for små språk stoppar ikkje ved samisk. Trond var med i styret for kvensk institutt åra frå 2007 til 2015. Der nytta han posisjonen sin til å saman med instituttet å bygga opp ein analysator for kvensk, og han er framleis mentor og pådrivar i dette prosjektet. Han stiller både på seminar og ved å halda foredrag, og har dessutan halde kurs for tilsette og det kvenske språktinget i språkteknologiarbeidet. Trond har vidare samarbeidd tett med Per Langgård i *Grønlands Sprognævn* og han har vore sentral i arbeidet med å laga eit grønlandsk ordretteprogram. Han har vore med i prosjekt for arbeid med mange fleire språk også. Til dømes vart han særleg invitert til å hjelpa til med å utarbeida ei felles rettskriving for kornisk, og han var medlem av den internasjonale komiteen for standardisering av kornisk i 2007–2008. I 2013 snakka Trond med Antti Arppe om ein liten automat for Plains Cree som Trond hadde laga. Dette vart starten på eit stort samarbeid med University of Alberta om å laga språkteknologi for urfolksspråk i Kanada, og Trond er partnar i prosjektet *21st Century Tools for Indigenous Languages*.

Rundt 2006 var Trond på eit møte i Torshavn, som del av eit nordisk forskarsamarbeid. På heimreise var det såpass mykje tåke at flyet vart eitt døgn forseinka. I Torshavn hadde Trond som vanleg kjøpt seg ei bok om språk, denne gongen ein færøysk grammatikk, og ventetida på flyplassen brukte han til å starta arbeidet med ein datamaskinell færøysk språkmodell. Arbeidet med denne blei Tronds søndagshobby. På eit visst tidspunkt trong ein på Færøyane ein stavekontroll med open kjeldekode, og då vart Tronds stavekontroll brått aktuell. Så vellukka og omtykt var dette arbeidet at færingane i 2021 ga Trond ein pris for det: *M.A. Jacobsens heiderspris for anna kulturelt verk*, eller Færøyane sin kulturpris, som han òg vert kalla.

Arbeidet med den færøyske analysatoren er eit døme på korleis Trond er proaktiv. Han ventar ikkje på prosjektskildringar og ekstern finansiering, men set i gang, slik at han allereie på første møte kan visa kva som er mogleg å gjera. Leiinga ved UiT liker å be Trond når det kjem gjester frå andre språksamfunn eller akademiske miljø. Når han kjem til møtet, har han alltid på førehand sett seg grundig inn i lingvistikken, forhistoria og moglegheitene for språka som skal diskuteras, og kanskje har han til og med laga ein demoautomat.

Den færøyske kulturprisen er ikkje den einaste Trond har motteke. I 2010 fekk han formidlingsprisen til Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærarutdanning ved UiT, og i 2012 tok han saman med Sjur Nørstebø Moshagen imot den nordiske samiske språkprisen *Gollegiella* for arbeidet som Giellatekno og Divvun-gruppene har gjort for samiske språk.

Trond har hatt ei rekkje verv ut over dei som allereie er nemnde over. Frå 2011 til 2020 var han styremedlem i Språkrådet og han var nestleiar i perioden 2016–2019, og han var medlem av styret for Språkbanken frå 2011 til 2017. I perioden 2013–2015 var han president for *The North European Association of Language Technology* (NEALT).

Trond er aktiv på mange felt også på fritida, og vi vil særleg trekka fram arbeidet hans med Wikipedia. Viss ein er interessert i kunnskap om samiske språk og forskingshistoria, så skal ein lesa nynorsk wikipedia, der Trond er hovudforfattar for desse artiklane. Trond har også i periodar vore med i *Wikimedia Noregs* styre, først i 2008, og deretter i 2012.

Vi som er så heldige å vera Tronds kollegaer på same institutt og korridor, kan leggja til dette: Han er optimist, han ser potensialet i oss alle, studentar og tilsette, uansett alder og bakgrunn, han ser at kvar enkelt har ein unik kunnskap fordi dei har den bakgrunnen og dei erfaringane som dei har. Og vi veit at han stiller opp for oss når vi treng det.

Trond er raus og gir av seg sjølv. Viss nokon spør om noko, stoppar han opp og gir gjerne ein time eller to av tida si for å bistå med kunnskapen sin (medan instituttleiing og andre kan vera småfrustrerte over at han ikkje svarer i ein einaste kanal). Han har vore uformell rettleiar for mange, ved at han gjerne diskuterer problemstillingar og korleis ein kan komma seg vidare etter å ha gått seg fast, og det kan skje både på kafferommet og i symjebassenget. Når nokon tar kontakt om ei sak, så kan dei rekna med ein lang e-post som svar, med analyse av problemet og gode råd. Dette har meir enn ein gang ført til at han har hjelpt andre til å skriva så gode søknader om forskingsmiddel at han kanskje sjølv har tapt i konkurransen.

På ei eldre heimeside på UiT har Trond skrive om seg sjølv at han fagleg har gått «i ein stor boge aust, nord og vest, frå norske dialektar via finsk og estisk til andre sida av Uralfjella, og deretter nord og vestover att til samisk». Vi tenkjer at Trond aldri gjekk seg vill, men hadde ein sterk akademisk utferdstrong, og han har med det gjort norsk språkvitskap rikare. Det er mange som kan vera glade for den vandrainga han har gjort, og ikkje minst kan det samiske språksamfunnet vera glad for at han enda opp der han gjorde og no i meir enn to tiår har jobba i teneste for dei samiske språka. Og at verktøya som er utvikla av det samiske språkteknologimiljøet ved UiT vert sette stor pris på, er det liten tvil om når ein ser på kor mange som dagleg er inne på tenarane. Vi let likevel innleiinga vår bli avrunda av dette meir lyriske uttrykket for takksemd over dei digitale språktenestene frå Giellatekno og Divvun:

*Mun ráhkistan Giellatekno,
Divvun-programma,
Divvun-speller-demo ja
Giellatekno Apertium nuvttá
jorgalanprogramma
Giellatekno lea fiidnámus mii lea
Giellatekno lea oavdu*

*Jeg elsker Giellatekno,
Divvun-programmet,
Divvun-speller-demo og
Giellatekno Apertium gratis
oversettingsprogram
Giellatekno er det fineste som finnes
Giellatekno er et underverk*

frå Siri Broch Johansen
Reivvet kommišuvdnii / Brev til kommisjonen.
Utgitt på ČálliidLágádus / ForfatternesForlag.

Vi ønsker deg hjarteleg til lukke med dagen, Trond! / Mii váimmolaččat sávvat dutnje lihku beaivái!

TROND TROSTERUD VED 60

Trond på ein gamal trikk i Edmonton.
Foto: Sjur Nørstebo Moshagen 2014

LENE ANTONSEN, SJUR NØRSTEBØ MOSHAGEN, ØYSTEIN A. VANGSNES

